

غنم

لیکوال: جوهر جبران

کال: ۱۴۰۴ھ. ش

Ketabton.com

غنم
لیکوال: جوهر جبران

کال: ۱۴۰۴ل

د کتاب پیژندنه

د کتاب نوم: غنم

لیکوال: استاد جوهر جبران

خپړندوی: جبران خصوصي کتابتون

کمپوز: استاد جوهر جبران

ډیزاین: استاد جوهر جبران

چاپ کال: ۱۴۰۴

د چاپ شمېر: ۱۰

د چاپ لړ: ۰۰۴۰

د چاپ وار: لومړی

WhatsApp: +93 707604044

jawharjibran30@gmail.com

د چاپ حقوق له لیکوال سره خوندي دي

تر لاسه کیدو ځای

پیل خبري

غنم یوازې دانسانانو د خوراک اساس نه دی، بلکې د ژوند د بقا او سوکالۍ یوه مهمه برخه ده. له لرغونو زمانو راهیسې غنم د خلکو ژوند جوړ کړی، د کورنیو ډوډۍ یې ډکه کړې او د ټولنو اقتصاد یې پر مخ وړی دی.

په دې کتاب کې به تاسې د غنمو په اړه ټول معلومات پیدا کړئ: د غنمو ډولونه، د هغوی کرڼه، حاصل او دانسان په ژوند کې ارزښت. تاسې به زده کړئ چې غنم څنګه کرل کېږي، څنګه ساتل کېږي، او څنګه زموږ روغتیا او اقتصاد ته ګټه رسوي.

دغه کتاب په داسې ساده او روانه ژبه لیکل شوی چې هر لوستونکی یې په اسانه درک کولای شي. که تاسې بزګر یاست، زده کوونکی، یا د کرنې سره مینه لرئ، دا کتاب به ستاسو د پوهې سفر نوره هم غني کړي او د غنمو په اړه مو ټول رازونه پرانیزي.

راځئ چې د غنمو په زړه پورې نړۍ ته سفر پیل کړو او د دې حیاتي نبات د هرې دانې کیسه واورو.

ډالی

درنو او قدرمنو استادانو ته !

په ډېر درنښت او اخلاص سره دا اثر تاسو ته ډالی کوم. ستاسو لارښوونې، هڅونې او علمي ملاتړ زما د فکري ودې او علمي سفر بنسټ جوړ کړی دی. که نن مې قلم روان دی او فکر مې منظم شوی، دا ستاسو د زحمتونو برکت دی.

الله تعالی دې ستاسو علم، عمر او عزت زیات کړي.

په درنښت

جوهر جبران

لنډيز

غنم د انسانانو د ژوند يوه بنسټيزه برخه ده. دغه نبات يوازې د ډوډۍ د جوړولو لپاره مهم نه دی، بلکې زموږ اقتصاد، کلتور او ټولنه هم پرې تړلې ده. د دې کتاب په مرسته به تاسې د غنمو د تاريخ، ډولونو، کرنې، حاصل او روغتيايي ارزښت په اړه بشپړ پوهه ترلاسه کړئ.

کتاب په داسې ساده او روانه ژبه ليکل شوی چې هر لوستونکی يې په اسانه درک کولای شي. په لومړي فصل کې د غنمو پېژندنه او ارزښت وړاندې شوی، په دوهم او درېيم فصل کې د غنمو نباتي جوړښت او ډولونه تشرېح شوي، او په نورو فصلونو کې د غنمو د کرنې عملي لارې، د حاصل راټولول، او د ناروغيو او آفتونو کنټرول بيان شوی دی.

سربېره پر دې، کتاب د غنمو اقتصادي، ټولنيز او کلتوري ارزښت هم روښانه کوي. لوستونکي به زده کړي چې غنم څنگه زموږ د ژوند يوه مهمه برخه ده او څنگه د دې ساتنه او ښه کرنه د ټولنې د سوکالۍ لپاره حياتي ده. دغه کتاب د زده کوونکو، بزگرانو او هغو کسانو لپاره جوړ شوی چې د کرنې، اقتصاد او غذايي امنيت په اړه پوهه غواړي. په پای کې، دا کتاب د غنمو راتلونکي او د هغې د بهتره کرنې سپارښتنې هم وړاندې کوي.

لړلیک

مخ	عنوان
1	سریزه.....
2	لومړۍ فصل.....
2	د غنمو پیژندنه او کرنیز ارزښت.....
5	د غنمو غذايي ارزښت (د هر ۱۰۰ گرامه لپاره).....
5	ویتامینونه او منرالونه.....
6	څه لپاره مهم دي؟.....
7	د غنمو کرڼه او د کر ساحې.....
8	د ۲۰۲۵م کال لپاره نړیواله احصائیه.....
9	نړیوال غنم-۲۰۲۵م کال احصائیه.....
9	نړیوال تولید.....
10	د نړۍ مخکښ تولیدونکي هېوادونه.....
10	د ۲۰۲۵م کال نړیوال غنم تولید - غوره هېوادونه.....
11	د غنمو کرڼې عمومي وضعیت د ۲۰۲۵م کال لپاره.....
11	په افغانستان د غنمو د کرڼې ساحې.....
11	د ولایتونو په سطحه د غنمو حاصلات.....
12	باراني/للمي غنمو حاصلات.....
13	عوامل او ننګونې.....
13	عمومي ارزونه.....
14	ټول هېواد کې د غنمو حاصلات (۱۴۰۴).....
14	د ولایتونو په سطحه د حاصلاتو تشریح.....
15	د حاصلاتو ټیټوالي عوامل.....
15	د اړتیا او حاصلاتو توپیر.....

16	د غنمو بیولوژیکي ځانګړتیاوې
17	د اصلاح شوي تخم اهمیت
19	په افغانستان کې مشهور ډولونه
20	د ځمکې برابرول
20	د غنمو کښت
21	اوبه لګول
21	د خاورې حاصلخیزې اوسړې
21	د نامطلوبو بوټو مخنیوی
22	د غنمو مهمې ناروغۍ
22	سرخي (Rust)
24	مخنیوی
25	تورکي (Smut)
25	۱ پټ تورکي (Covered Smut)
26	۲ لوخ تورکي (Loose Smut)
27	مخنیوی
28	د غنمو مهم افتونه
30	د مخنیوي لارې (Pest Management Methods)
30	۱. کرنیزې طریقې (Cultural Control)
31	۲. میخانیکي کنټرول (Mechanical Control)
31	۳. کیمیاوي مبارزه (Chemical Control)
33	دوهم فصل
33	د غنمو بیولوژیکي ځانګړتیاوې
33	د تودوخې اړتیا
33	دلنډل او اورښت اغېزه
33	د خاورې شرایط

- 34 د غنمو علمي طبقه بندي (Carl Linnaeus مطابق)
- 35 د غنمو ډولونه او د کرنې طريقې
- 35 د غنمو دانې او جوړښت
- 36 گلوتن او دنان کیفیت
- 36 د غنمو ډولونه
- 37 د غنمو کرته او فصلونه
- 38 درېيم فصل
- 38 د تخم برابرو او اصلاح شوي تخمونه
- 38 د ښه تخم ځانگړنې (QDS تخم)
- 38 د تخم د توليد اصول
- 38 د تخم درملنه
- 38 د تخم اندازه
- 39 مشهورې کرل کېدونکې نوعې
- 43 خلورم فصل
- 43 د ځمکې برابرو او د غنمو کښت
- 43 د فصل تناوب (Crop Rotation)
- 43 د ځمکې تيارول
- 43 د کښت مناسب وخت
- 44 د کښت ژوروالی
- 44 د غنمو په کرلو کې نړيوال ماشينونه
- 44 ۱. تراکټر (Tractor)
- 45 ۲. د تخم شيندلو ماشين (Seed Drill)
- 45 ۳. د ځمکې قلبه کوونکی ماشين (Plough / Tillage Machine)
- 46 ۴. سپرې کوونکی ماشين (Boom Sprayer)
- 47 ۵. کمباين هارويستېر (Combine Harvester)

49	پنځم فصل.....
49	اوبه لگونه او د خاورې حاصلخيزي
49	داوبو لگولو ارزښت
49	د خاورې حاصلخيزي
49	عضوي سرې
50	د سرو وړاندیز شوې اندازه (په یو جریب کې)
51	شپږم فصل.....
51	د غنمو کلتوري او ټولنیز ارزښت
51	۱. غنم او دانسان تمدن
51	۲. غنم په افغاني کلتور کې
51	۳. ټولنیز ثبات او غذايي امنیت
52	۴. غنم او دودیزې ارزښتونه
53	اووم فصل.....
53	د اسلام له نظره د غنمو ارزښت
53	۱. غنم د قرآن کریم له نظره
53	۲. کرڼه د عبادت په توګه
54	۳. د اسراف مخنیوی
54	۴. حلال رزق او بزګري
56	اتم فصل.....
56	په افغانستان کې د غنمو اقتصادي ارزښت
56	۱. د ملي اقتصاد بنسټ
56	۲. د بزګرانو د عاید سرچینه
56	۳. د وارداتو کمول
57	۴. د کارموندنې فرصتونه
57	۵. راتلونکی اقتصادي اهمیت

58	 نهم فصل
58	 د افغانستان د غنمو واردات او صادرات (د ۲۰۲۵ کال احصائیه)
58	 ۱. د افغانستان د غنمو عمومي وضعیت (۲۰۲۵)
58	 ۲. د غنمو واردات – (Imports) ۲۰۲۵
58	 د وارداتو اندازه
58	 د وارداتو ارزښت
58	 مهم صادرونکي هېوادونه افغانستان ته
59	 ۳. د غنمو صادرات (Exports)
59	 د صادراتو حالت:
59	 ۴. د تولید او وارداتو پرتله (۲۰۲۵)
60	 ۵. د وارداتو د زیاتوالي مهم لاملونه
60	 ۱. اقلیمي بدلون
60	 ۲. د نفوس زیاتوالی
60	 ۳. تخنیکي ستونزې
60	 ۴. سیاسي او سوداګریز بدلونونه
60	 ۶. اقتصادي اغېزې
60	 ۷. راتلونکي تمایل
62	 وړاندیزونه
63	 پایله
64	 ماخذونه

سريزه

له خو زره کلونو راهيسې غنم دانسانانو د ژوند اساس پاتې شوی، تصور وکړئ يوه وږه دانه، چې له خاورې راولاړه کېږي، د انسانانو ډوډۍ دسترخوان ډکوي، د کورنۍ ژوند غني کوي، او د ټولنې اقتصاد ته ځواک ورکوي. همدا د غنمو معجزه ده! له لرغونو زمانو راهيسې غنم د خلکو د ژوند بنسټ پاتې شوی، د نړۍ په بېلابېلو هېوادونو کې کرل کېږي، او دانسانانو د خوراک شاوخوا شل سلنه برخه يې جوړوي.

اسلام هم د غنمو اهميت ياد کړی او د الله تعالی د ځمکې له برکتونو، د حبوباتو د قدر او دانسانانو د رزق د وسایلو يادونه کړې ده. غنم يوازې خوراک نه دی؛ دا د زغم، هڅې او شکر کولو يوه نمونه هم ده.

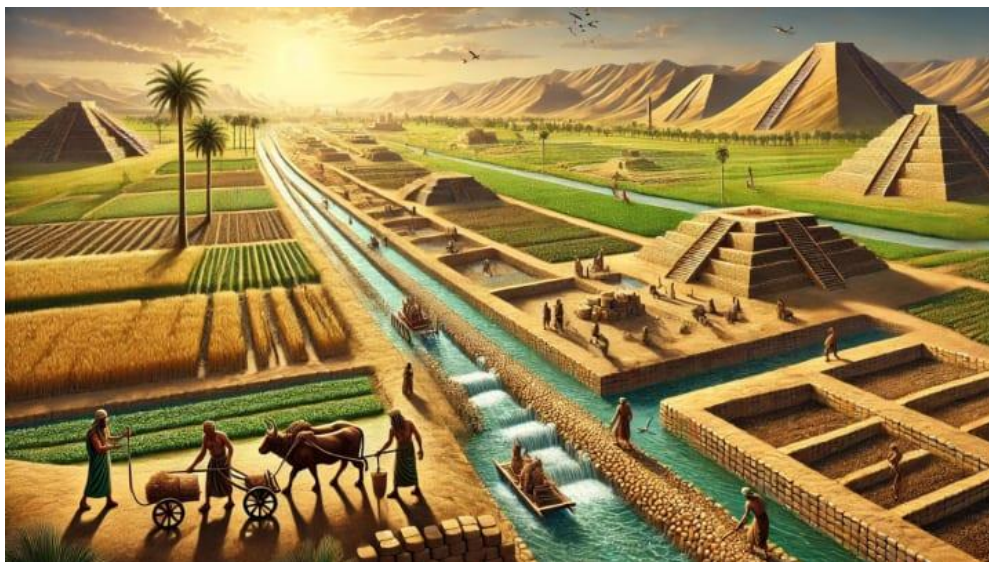
په دې کتاب کې به تاسې د غنمو هر راز رازونه ومومئ: د غنمو ډولونه، د کرنې غوره لارې، حاصل، د ناروغيو مخنيوی، غذايي ارزښت، او د ټولنې او کورنۍ ژوند ته د هغې گټې. د نړيوالو څېړنو په رڼا کې به پوه شئ چې غنم څنگه د انسانانو ژوند بدلولی شي او د اسلامي لارښوونو سره په تر او يې ساتنه او کرنه څومره مهمه ده. رائجې چې د غنمو د هرې دانې کيسه واورو، د دې حياتي نبات رازونه ومومو او د الله تعالی د نعمتونو قدر وکړو. دا سفر به مو پوهه نوره هم غني کړي، زړه به مو خوشحاله کړي، او د کرنې د ښکلا سره به مو آشنا کړي. رائجې چې د غنمو هره دانې، هر ډول او هر پړاو په تفصيل سره وپيژنو او د دې حياتي نبات د ژوندانه ارزښت درک کړو.

لومړۍ فصل

د غنمو پېژندنه او کرنیز ارزښت

غنم د انسانانو یوه له تر ټولو زړو حبوباتو څخه دی. څپر نو ښودلې چې د غنمو کرنه شاوخوا ۱۰،۰۰۰ کاله مخکې (شاوخوا ۸۰۰۰ ق.م) په منځني ختیځ کې د شام او فرات سیندونو په حوزو کې پیل شوې وه. لومړني خلک د ځنگلي غنمو دانې راټولې کړې او ورو ورو یې د کرنې لپاره وکارولې.

د ۶،۰۰۰ ق.م په شاوخوا کې غنم د مصر او میسوپوټامیا په تمدنونو کې عام و، او هلته یې د خوراکي موادو، ډوډۍ او د سوداګرۍ په برخه کې اهمیت درلود. د لرغوني مصر په معبدونو کې د غنمو د ساتنې او ذخیرې آثار موندل شوي، چې ښيي خلکو د حاصل ساتنې او د خوراکي اړتیاوو لپاره ځانګړې لارې چارې درلودې.

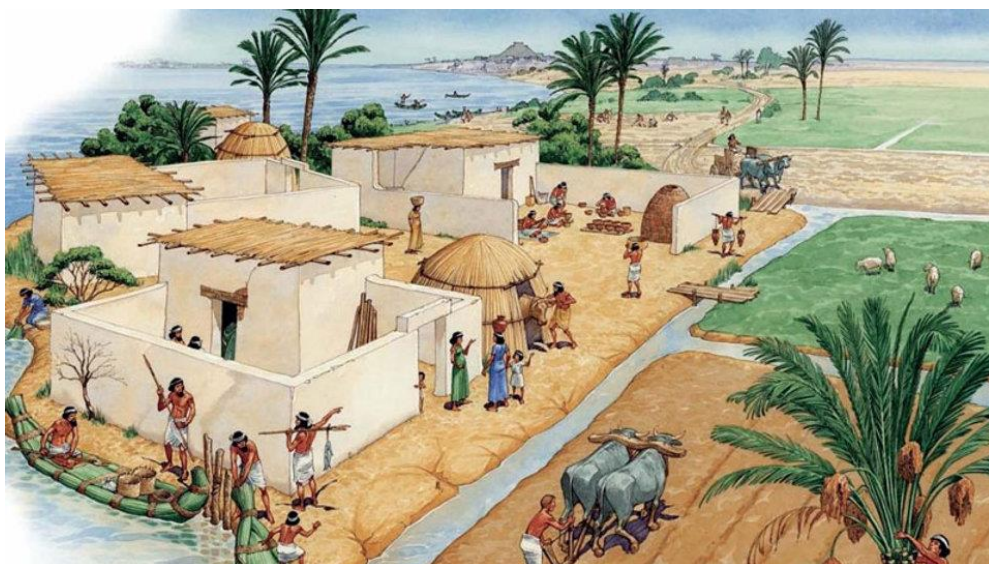

۱. انځور: لرغوني مصر په معبدونو کې د غنمو د ساتنې او ذخیرې آثار

د ۳،۰۰۰-۲،۰۰۰ ق.م په منځ کې غنم د هندوستان وادي تمدن ته هم خپور شو، او د خلکو د ورځني خوراک او ټولنیزو مراسمو برخه وګرځېد. په اروپا کې د غنمو

غنم

کرنه د ۵۰۰، ۱ ق.م په شاوخوا کې پیل شوه، او هلته د خلکو د ډوډۍ بنسټیزه برخه شوه.

۲. انځور: غنم د هندوستان وادي تمدن کې

په افغانستان کې هم د ۵،۰۰۰-۴،۰۰۰ ق.م راهیسې غنم کرل شوی او د خلکو د ژوند اساس ګڼل کېږي. لرغوني اسناد ښيي چې افغانان د اقلیم او حاصلخیزې ځمکې مطابق مختلف ډولونه کرل او ساتل یې.

د غنمو تاریخي کرنه په ایران داسې ده؛ چې شاوخوا ۵،۰۰۰ کاله مخکې د میلاد، د ایران فلات د غرنۍ خلکو ژوند بدل شو. د اقلیم او د ځمکې د شرایطو په بدلون سره، خلک د ډبرینو غارونو څخه د ښکته دښتو او زراعت ځمکو خواته لاړل او یو نوی ژوند یې پیل کړ. په دې دوره کې د دوی تمدن د تیر وختونو په پرتله ډېر پرمختګ وکړ.

لومړني دښتیز خلک: د کاشان ښار ته نږدې د سیلک (Sialk) سیمه کې اوسېدل، او د هغوی ژوند ښې په دې ځای کې موندل شوي دي. د دې ځای څېړنې ښيي چې خلک د کرنې او حیواناتو د روزنې سره بوخت وو.

غنم

په څلورم زریزه مخکې د میلاد، د ایران فلات د دښتو خلک په خپل ژوند کې لا ډېر پرمختګ وکړ. په دې دوره کې تجارت هم وده وکړه، چې ډېره برخه یې د کرنیزو محصولاتو لکه غنم او جوباندې تمرکز درلود.

د لرغونپوهنې کیندنې ښيي چې د غنمو کښت یا په لیونټ کې (Levant) د نړۍ یوې تاریخي جغرافیایي سیمې ته ویل کېږي چې د تیا د ختیځې مدیترانې (Eastern Mediterranean) په ساحه کې موقعیت لري. یا د اناتولیا د سویلي برخې په اوږدو کې یو څه نور شمال ته پیل شوی. د غنمو کښت له سوریې او اسراییل څخه مصر او له شمالي میسوپوټامیا څخه ایران ته خپور شو. په ایران کې، د ډوډۍ غنم لومړی وده وکړه. د ډوډۍ غنم له ایران څخه په ټولو خواوو کې، سویلي میسوپوټامیا، هند، روسیې، او له هغه ځایه چین او سویلي روسیې ته خپاره شول. په لرغوني مصر کې، له ۲۶۰۰۰ څخه تر ۳۰۰۰۰ مربع کیلومتره پورې د غنمو کښت لاندې و.

۳. انځور: د غنمو یو وړی (د غنمو خوشه) ښکاري

غنم

غنم نه يوازې د خوراک لپاره مهم دی، بلکې د بشري تمدن په جوړولو، اقتصاد او ټولنيزو اړيکو کې يې هم کليدي رول لوبولی دی. نن ورځ غنم د نړۍ تر ټولو ډېر مصرفېدونکی غله ده، او د نړۍ له نيمايي څخه زيات خلک د خپل ورځني غذايي اړتياوو لپاره له غنمو څخه استفاده کوي.

غنم د غذايي ارزښت له مخې ډېر مهم دي، ځکه چې پکې لاندې مواد شته:

د نړيوالو غذايي معلوماتو (لکه USDA او نورو معياري سرچينو) پر بنسټ ترتيب شوي دي — دا معلومات د ۱۰۰ گرامه غنمو (خام، بشپړ غله) لپاره دي:

د غنمو غذايي ارزښت (د هر ۱۰۰ گرامه لپاره)

غذايي مواد (Nutrient)	اندازه
کالوري (Energy)	۳۲۰-۳۵۰ کيلو کالوري
کاربوهايډريټ (Carbohydrates)	۶۸-۷۲ گرامه
پروټين (Protein)	۱۲-۱۳ گرامه
ډايټري فايبر (Fiber)	۱۰-۱۲ گرامه
ټول غوړ (Fat)	۱،۵-۲،۵ گرامه
شکر (Sugars)	۰،۳-۰،۴ گرامه

ويټامينونه او منرالونه

ويټامينونه:

• وټامين B_1 (Thiamin) $\approx 0.3, 0.4 \text{ mg}$

• وټامين B_3 (Niacin) $\approx 5-6 \text{ mg}$

- وټامين $B_6 \approx 0.3-0.4 \text{ mg}$
 - $\text{Folate (B}_9) \approx 40-44 \mu\text{g}$
 - وټامين $E \approx 1 \text{ mg}$
- (ټول دا مقدارونه د ۱۰۰ g خام غنمو لپاره دي)

معدي مواد: (Minerals)

- اوسپنه $(\text{Iron}) \approx 3.5 \text{ mg}$
- کلسيم $(\text{Calcium}) \approx 30-35 \text{ mg}$
- مگنيزيم $\approx 125-137 \text{ mg}$
- فاسفورس $\approx 350 \text{ mg}$
- پوټاشيم $\approx 360 \text{ mg}$
- زنک $(\text{Zinc}) \approx 2.5-2.8 \text{ mg}$
- منگنيز $(\text{Manganese}) \approx 4 \text{ mg}$
- سيلينيم $\approx 60-70 \mu\text{g}$

څه لپاره مهم دي؟

غنم په غذايي لحاظ ډېر مهم دي ځکه چې:

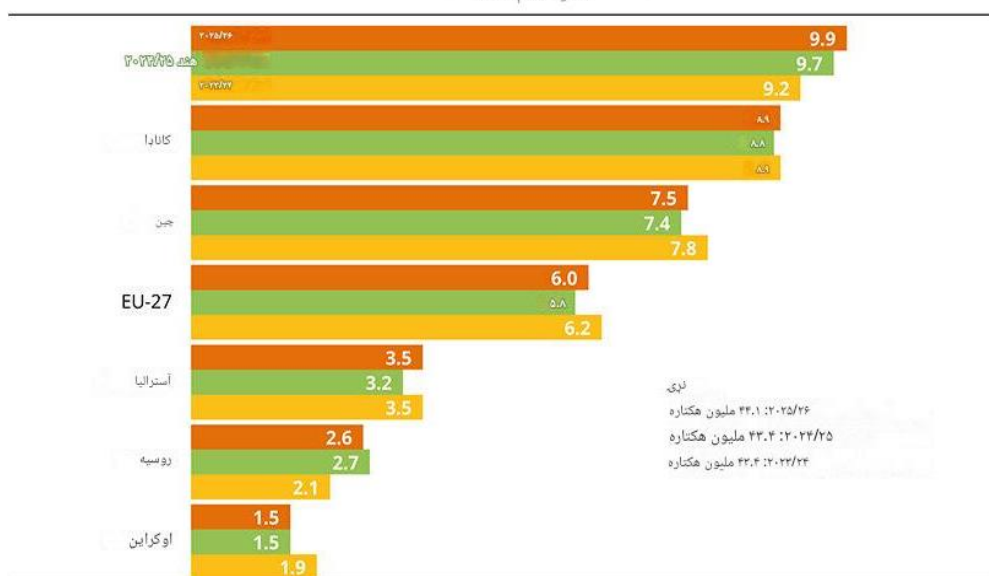
- کاربوهايډرېټ يې بدن ته انرژي ورکوي،
- پروټين د عضلاتو د جوړولو او بدن د رغېدو لپاره مهم دی،
- فايبر د هضم او کولمو روغتيا ته ګټوره ده،
- وېټامينونه او منرالونه د بدن د عادي فعاليت، هډوکو د قوي توب، او د وينې د جوړښت لپاره ضروري دي .

د غنمو کرنه او د کر ساحې

(Cultivated/Harvested Area) دلته د نړیوالو غنمو (Wheat) د کرنې او د کر ساحې احصائیوي معلومات د ۲۰۲۵م کال مطابق له نړیوالو معتبرو منابعو راوړم :

په ملیون هکتاره کې د ریپسید د کرل

شوي ځمکې اټکل

سرچینه: IGC

یادونه: د ۲۰۲۳/۲۴ او ۲۰۲۴/۲۵ اټکلونه، د ۲۰۲۵/۲۶ وړاندوینه

د ۲۰۲۵م کال لپاره نړیواله احصائیه

د نړیوالو سترو غنمو تولیدونکو هېوادونو د غنمو د کر ساحې (Estimated Harvested Area) په ۲۰۲۵م کال کې د لاندې اندازو په شکل تخمین شوې دي (په میلیون هکتاره) :

هېواد	د غنمو کر ساحه (Estimated Area, میلیون هکتار)
چین (China)	۲۳,۸ ≈ میلیون هکتاره
هندوستان (India)	۳۰,۴ ≈ میلیون هکتاره
روسیه (Russia)	۲۸,۷ ≈ میلیون هکتاره
امریکا (United States)	۱۵,۲ ≈ میلیون هکتاره
فرانسه (France)	۵,۰ ≈ میلیون هکتاره
پاکستان (Pakistan)	۸,۴ ≈ میلیون هکتاره
آلمان (Germany)	۳,۰ ≈ میلیون هکتاره
استرالیا (Australia)	۱۱,۲ ≈ میلیون هکتاره
کاناډا (Canada)	۹,۸ ≈ میلیون هکتاره
اوکراین (Ukraine)	۶,۷ ≈ میلیون هکتاره
یادونه : دا ارقام د ۲۰۲۵ تولید او کرنې اټکل شوي ډاټا دي او یوازې لوی تولید کوونکي هېوادونه رانغاړي	

غنم

په نړيواله کچه ټوليزه د غنمو کر ساحه دقیق شمېر په يو واحد نړيوال راپور کې
ځای پر ځای نه دی ورکړل شوی، خو څيړنو ښيي چې د نړۍ په نورو غنمو
توليدونکو هېوادونو کې هم کر ساحه شته او کله ناکله شمېره د ۲۲۰ ميليونو
هکتارو نږدې ته رسېږي (د ۲۰۲۴م کال کچه)، چې د ۲۰۲۵م کال لپاره هم تر يو
څه لوړ يا ورته کچې اټکل کېږي .

نړيوال غنم—۲۰۲۵م کال احصائيه

د نړيوالو سازمانونو او معلوماتو له مخي د غنمو په توليد کې د ۲۰۲۵م کال وضع
داسې ده:

نړيوال توليد

د غنمو ټوليز نړيوال توليد اټکلًا ۷۹۶ ميليونه ټنه (million tonnes) ته
رسېږي، چې د تير کال په پرتله يو څه زياتوالی ښيي .

د نړۍ مخکښ تولیدونکي هېوادونه

تر ټولو ډېر غنم د لاندې هېوادونو لخوا تولیدیږي (۲۰۲۵م کال اټکل شوې اندازې):

د ۲۰۲۵م کال نړیوال غنم تولید – غوره هېوادونه

۲ – جدول: د ۲۰۲۵م کال د اټکل شوې تولید شمېرې نښي.

تولید (میلیونه ټنه)	یادونه	هېواد	ځای
۱۴۰	تر ټولو لوی تولیدونکی	چین CN	۱
۱۱۷,۵-۱۱۰	د لوی نفوس له امله لوړ داخلي مصرف	هندوستان IN	۲
۸۵-۸۱,۵	د اروپا او منځنۍ اسیا لپاره عمده صادرونکی	روسیه RU	۳
۵۳,۷-۴۴,۹	د پرمختللي کرنې او اتومات سیستم له امله	متحده ایالات US	۴
۳۴-۳۰	د اروپا تر ټولو لوی تولیدونکی	فرانسه FR	۵
۳۵-۳۳	د شمالي امریکا لپاره مهم صادرونکی	کاناډا CA	۶
۳۲-۲۵,۵	د وچکالۍ او اقلیم فشارونو سره مقاومت لري	استرالیا AU	۷
۳۱,۶-۲۶	د قومي اقتصاد مهمه برخه	پاکستان PK	۸
۲۶,۸-۲۰,۷	د اروپا د خوراکي امنیت لپاره حیاتي	اوکراین UA	۹
۲۳-۲۲	د اروپا د صنعتي تولید ملاتړ کوي	آلمان DE	۱۰

د ټولو هېوادونو ګډ تولید د نړۍ د غنمو لویه برخه جوړوي (~۷۹۶ میلیونه ټنه).

غنم

دا معلومات د نړيوالو کرنيزو او خوراکي سازمانونو پر اساس ترتيب شوي.

د غنمو کرنې عمومي وضعیت د ۲۰۲۵م کال لپاره

د نړيوالو اټکلونو له مخې د غنمو توليد شاوخوا ۷۹۶ ميليون ټنه ته رسي، چې يو څه زياتوالی ښيي.

د کر ساحې په اروپا کې د نرم غنمو لپاره لږ پراختيا تمه شوې ده.

په افغانستان د غنمو د کرنې ساحې

په افغانستان کې د غنمو حاصلات د هېواد د اقتصادي او خوراکي امنيت لپاره يو له مهمو کرنيزو شاخصونو څخه دي. تازه احصايو ښودلې چې په سېرني لمريز کال کې ټول هېواد کې شاوخوا ۴,۵۴ ميليونه مټريک ټنه غنم توليد شوي چې تر ډېره برخه يې د اوبيزو ځمکو څخه ترلاسه شوې ده. د دې مجموعي حاصلاتو له ډلې نږدې ۴,۱۳ ميليونه ټنه په اوبيزو ځمکو (irrigated) او شاوخوا ۴۰۴ زره ټنه په لڼمو/باراني ځمکو (rainfed) څخه ترلاسه شوي دي.

د ولايتونو په سطحه د غنمو حاصلات

د احصايې د ملي ادارې راپورونه د ولايتونو ترمنځ تفاوت ښکاره کوي:

۱. هلمند (Helmand)

هلمند د اوبيزو غنمو په حاصلاتو کې د هېواد تر ټولو مشر برخه لري، چې شاوخوا ۸۴۸ زره مټريک ټنه غنم توليد کړی دی. دا ولايت د لمر د تودوخې او د اوبو لگولو مناسب سيستم له امله د اوبيزو غنمو لوی توليدونکی دی.

۲. کندوز (Kunduz)

د هېواد شمال ختيځ ته پروت کندوز د هېواد يو بل مهم توليدونکي ولايت دی ، چې نږدې ۴۷۸ زره ټنه غنم توليد کړی دی . د دې ولايت ځمکې په عمده توگه د اوبو لگولو سيستم لري چې د غنمو لوړ حاصلات تضمينوي .

۳. هرات (Herat)

هرات د غنمو د توليد په برخه کې هم لوړه ونډه لري ، له دوی څخه ۴۱۰ زره ټنه څخه زياته غنم توليد شوی دی . په دې ولايت کې هم د اوبو لگولو او بهتر کرنيزو طريقو پراخ استعمال ليدل کېږي .

۴. کندهار (Kandahar)

کندهار د غنمو يو بل مهم توليدونکی ولايت دی ، چې نږدې ۳۲۲ زره ټنه غنم يې توليد کړی دی . د دې ولايت د حاصلاتو لويه برخه هم د اوبيزو کروندو څخه ترلاسه شوې ده .

۵. فراه (Farah)

فراه هم د هېواد د غنمو د توليد په ليست کې دی ، چې شاوخوا ۲۳۷ زره ټنه غنم يې توليد کړی دی .

باراني /للمي غنمو حاصلات

په باراني يا للمي کرنه باندې هم ځينې ولايتونه مهم رول لري ، که څه هم د اوبيزو په پرتله يې حاصلات ټيټ وي :

غنم

- بادغيس (Badghis)، تخار (Takhar) او هرات (Herat) په للمي غنمو باندې د پام وړ توليد کوي .

عوامل او ننگونې

په دې حاصلاتو کې لوی رول د اقلیم، د اوبو لگولو سیستم، باران او د کرنې د تکنالوژۍ په پراختیا پورې تړلی دی. سړ کال د وچکالۍ، د باران د ناوخته وربستونو او د کبستونو آفتونو لکه د نباتاتو د ناروغیو له امله د باراني کرکېله شوي ځمکو د حاصلاتو اندازه ۲۴٪ کمه شوې، پداسې حال کې چې د اوبیزه ځمکو کرنه ۴٪ کمېده .

عمومي ارزونه

په مجموع کې، د افغانستان غنم تولید د هېواد د اړتیا له اندازې کم دی. د اوسني نفوس لپاره په تولید ډول شاوخوا ۶,۸۷ میلیونه ټنه غنمو ته اړتیا شته، چې سربري تولید یې شاوخوا ۲,۳۳ میلیونه ټنه کم دی. دا کمښت نړیوالو وارداتو ته د اړتیا اشاره کوي .

په ټوله کې، د ولایتونو په کچه د غنمو حاصلات د اوبیزو ځمکو ساحې، د اوبو موجودیت، اقلیم، او د کرنې د مدیریت په بنسټ بدلېږي، او د هېواد په بیلابیلو سیمو کې متفاوت ظرفیتونه لري. د کرنې د ودې او د زراعتي تکنالوژۍ په پراختیا سره تمه کېږي چې په راتلونکو کلونو کې د غنمو حاصلات لږ ښه شي، خو اقلیمي ستونزې باید په جدي توګه مدیریت شي.

ټول هېواد کې د غنمو حاصلات (۱۴۰۴)

په ټول هېواد کې د غنمو مجموعي حاصلات شاوخوا ۴,۵۴ ميليونه متریک ټنه ته رسيدلي دي. له دې جملې:

- ۴,۱۳ ميليونه ټنه له اوبيزو (irrigated) ځمکو څخه
- ۴۰۴ زره ټنه له للمو/باراني (rain-fed) ځمکو څخه ترلاسه شوي دي .

د غنمو کبست ته مجموعاً شاوخوا ۱,۸۹ ميليونه هکتاره ځمکه ځانگړې شوې، چې له دې څخه ۱,۳۳ ميليونه هکتاره اوبيزه او ۵۶۲ زره هکتاره للمي ځمکې دي .

د ولايتونو په سطحه د حاصلاتو تشریح

لوی توليد کونکي ولايتونه

د اوبيزو غنمو په برخه کې لاندې ولايتونه د هېواد په کچه تر ټولو ډېر حاصلات لري :

1. هلمند — شاوخوا ۸۴۸ زره ټنه (تر ټولو لوړ توليد)
2. کندوز — ۴۷۸ زره ټنه
3. هرات — ۴۱۰ زره ټنه +
4. کندهار — ۳۶۶ زره ټنه
5. فراه — ۲۳۷ زره ټنه

دا ولايتونه داوبو د لگولو ډگرونه پراخ، د زراعت مناسب فرصتونه، او د کرنيزو سرچينو پر بنسټ د غنمو د حاصلاتو لويه برخه توليدوي .

باراني غنم (Rain-fed)

په باراني کرنه کې هم ځينې ولايتونه بڼه غنم تر لاسه کوي، چې د لويو حاصلاتو په برخه کې يې نومونه راڅرگند دي:

- بادغيس
- تخار
- هرات

دا ولايتونه د باراني غنمو د حاصل په برخه کې نسبتاً لوړ توليد کوي، که څه هم د اوبيزو په پرتله يې اندازه ټيټه ده.

د حاصلاتو ټيټوالي عوامل

په ۱۴۰۴ کال کې د غنمو د حاصلاتو ساحه او محصول د تېر کال په پرتله لږ کمښت ښيي، چې عمده لاملونه يې دا دي:

- سخته وچکالي او د موسم بارانونو ناوخته وربښتونه
- د نباتاتو ناروغۍ او آفتونه چې په ځانگړي ډول د للمي غنمو کښت اغېزمن کړی
- له همدې کبله د للمي کرنې ساحه نږدې ۲۴٪ کم شوی او د اوبيزه هم ۴٪ کموالی ليدل شوی دی.

د اړتيا او حاصلاتو توپير

د افغانستان د اوسني نفوس لپاره د غنمو کلنۍ اړتيا يې شاوخوا ۶,۸۷ ميليونه ټنه اټکل شوې، خو د ۱۴۰۴ کال حاصلات دې اړتيا ته په بشپړ ډول نه رسيدلي، چې له دې امله تقريباً ۲,۳۳ ميليونه ټنه کمښت شته. دا کمښت د خوراکي امنيت او وارداتي اړتياوو ته اشاره کوي.

غنم

په ۱۴۰۴ کال کې د غنمو حاصلات لاهم د افغانستان د اړتیاو له کچې ټیټ پاتې شوي، خو په ځینو ولایتونو کې د تولید ښه وړتیا لیدل کېږي، په ځانګړي ډول هغه ولایتونه چې اوبیزه کرښه لري. د باراني ځمکو کښت ته د اقلیم بدلون، د اوبو کمبود، او د نباتاتو آفتونه د غنمو په کښت منفي اغېز کړی دی. د کرنې مؤثر و مدیریتونو، د اوبو لګولو ښه برابری، او د غوره تخمونو کارول کولی شي په راتلونکو کلونو کې د غنمو حاصلات لوړ کړي

د غنمو بیولوژیکي ځانګړتیاوې

غنم یوه مهمه غله ده چې د انسانانو د خوراک او اقتصاد بنسټ جوړوي. د دې نبات بیولوژیکي ځانګړتیاوې لاندې دي:

1. د نبات ډول: غنم یو کلنی نبات دی، چې په هر کال کې د تخم کرلو څخه حاصل راځي.
2. ریښه: د غنمو ریښه یو اصلي ریښه (Primary Root) لري چې ژوره ځمکه ته غځېږي، او کوچنۍ ثانوي ریښې لري چې د اوبو او غذايي موادو جذب زیاتوي.
3. ډنډ: (Stem) ډنډ یې درې برخې لري: لاندې برخه (Culms)، منځنۍ برخه، او سرنې برخه (Node) چې د پاڼو او سنبلو د تړلو ځای دی.
4. پاڼې: (Leaves) پاڼې یې اوږدې، باریکې او شنې دي. د فوتوسنتیز لپاره مهمې دي.
5. سنبل یا گل: د غنمو گلونه په سنبلونو کې موقعیت لري. سنبلونه خو گلونه لري چې د هر گل څخه یوه دانه جوړېږي.
6. د دانو جوړښت: هره دانه د درې برخو نه جوړه شوې:

غنم

- اندرونی برخه: (Endosperm) د انرژۍ اصلي ذخیره (کاربوهایدريت).
 - جلو: (Bran) د فايبر او منرالونو منبع.
 - جر: (Germ) د ويتامينونو او پروتينو ځای.
7. د نبات اوږدوالی: د ډول او اقليم په اساس ۳۰ سانتي متره څخه تر ۱۲۰ سانتي متره پورې وي.
8. اقليم او چاپيريال: غنم د يخنۍ او معتدله اقليم سره ښه انطباق لري. د اوبو، تودوخې او خاورې مناسبه اندازه يې د حاصل لپاره مهمه ده.
9. کرنيز ځانگړتياوې: غنم د پسرلي او ژمني کرنې دواړو لپاره مناسب دی. ژمني غنم د سړو په موسم کې کرل کېږي، پسرلنی غنم د پسرلي په موسم کې.

د اصلاح شوي تخم اهميت

اصلاح شوي تخمونه هغه تخمونه دي چې د ساينس او کرنې د پرمختللو طريقو په مرسته غوره او قوي نسلونه لري. د غنمو په کرنه کې اصلاح شوي تخمونه څو مهمې ګټې لري:

1. د حاصل زياتوالی: اصلاح شوي تخمونه د ناروغيو، آفتونو او چاپيريالي فشارونو پر وړاندې مقاومت لري، چې په پايله کې د کروندګرو حاصل زياتوي.
2. د ناروغيو او آفتونو مقاومت: دا تخمونه د فنګسي، باکټريايي او حشري ناروغيو پر وړاندې قوي دي، او د کرنې ضايعات کموي.

3. د غذايي کیفیت لوړوالی :اصلاح شوي تخمونه ډېر پروتین، کاربوهايډریت او ضروري منرالونه لري، چې د خوراکي ارزښت لوړوي.
 4. چاپېريال ته مناسب :د مختلفو اقلیمونو او خاورې سره ښه انطباق لري، او د وچکالۍ یا ډېر باران په صورت کې هم ښه وده کوي.
 5. اقتصادي ګټه :د اصلاح شوي تخمونو کرڼه د بزګر د عايد د زیاتوالي سبب کېږي، ځکه حاصل ډېر او ضایعات کم وي.
 6. د نسل ساتنه او پرمختګ :اصلاح شوي تخمونه د نوي، قوي او صحي نسلونو د رامنځته کولو لپاره اساس جوړوي.
- په افغانستان کې د غنمو د اصلاح شویو تخمونو کارول د حاصل د زیاتوالي، د خلکو د غذايي امنیت او د بزګر د ژوند د ښه والي لپاره حیاتي اهمیت لري.

په افغانستان کې مشهور ډولونه

- آمو ۹۹
- روشن ۹۶
- للمي ۲
- گل ۹۶
- انقلاب ۹۱
- PBW 54
- هرات ۹۹
- پامير ۹۴

آمو ۹۹

روشن ۹۶

للمي ۲

گل ۹۶

انقلاب ۹۱

PBW 54

هرات ۹۹

پامير ۹۴

۴. انځور: په افغانستان کې مشهور ډولونه ښکاري.

د غمکې برابرول

پرله پسې د غنمو کرل د ناروغیو او افتونو زیاتېدو سبب کېږي. نو باید نوښتي کرنه (Crop Rotation) عملي شي.

د غنمو لپاره غوره خاوره:

- متوسط بافت
- ښه حاصلخیزي
- بې زیمه (بې مالګینې)

غمکه باید په مني کې د ۳۰-۳۵ سانتي مترو په ژوروالي قلبه شي او وروسته ماله ورکړل شي.

د غنمو کښت

د کښت مناسب وخت ډېر مهم دی:

- ډېر وختي کښت → حاصل کموي
- ډېر ناوخته کښت → بوټي ښه وده نه کوي

د تخم اندازه عموماً:

- ۵-۵,۲ کیلوګرامه په یو جریب کې
- للمي سیمو کې تر ۷ کیلوګرامه

د کښت ژوروالی:

- کلکه خاوره: ۳-۵ سانتي متره
- شگلنه خاوره: ۷-۸ سانتي متره

اوبه لگول

غنم عموماً څلور ځله اوبه کېږي:

1. د کرلو ۲۰ ورځې وروسته
2. د ساقو جوړېدو مرحله
3. د گل کېدو مرحله
4. د دانې د کېدو مرحله

د دانې د کېدو پر مهال داوبو کمښت تر ۱۰٪ حاصل کموي.

د خاورې حاصلخيزي او سرې

غنم د سرې په وړاندې ښه عکس العمل ښيي، په ځانگړي ډول نایتروجن.

د یو جریب لپاره اوسط اندازه:

- ۵۰ کیلو یوریا
 - ۲۵ کیلو DAP
 - ۲۵ کیلو پوتاشیم سره
- عضوي سرې لکه حیواني پارو د خاورې جوړښت ښه کوي.

د نامطلوبو بوټو مخنیوی

نامطلوب بوټي کولی شي ۲۰-۳۰٪ حاصل کم کړي.

د کنټرول لارې:

- پاک تخم
- نوبتي کرڼه
- میخانیکي خشاوه
- انتخابي علف وژونکي درمل (Herbicides)

مهم نامطلوب بوټي:

- کاناډايي اغزی
- جودر
- پیروني (Field bindweed)
- خاکشیر

د غنمو مهمې ناروغۍ

سرخي (Rust)

درې ډولونه لري:

- د پانې سرخي (Leaf Rust)

۵. انځور: سرخي بڼکاري.

• د ساقې سرخي (Stem Rust)

۲. انځور: ساقې سرخي ښکاري.

• مخططه سرخي (Stripe Rust)

۷. انځور: مخططه سرخي ښکاري.

داناروغۍ د حاصل لويه برخه له منځه وړي.

مخنيوی

- مقاوم ډولونه
- د تخم تداوي
- فنگس ضد دواوې (Carbendazim، Mancozeb، Ridomil)

Ridomil Gold

Mancozeb

Carbendazim

۸. انځور : فنگس ضد درمل ښکاري.

تور کي (Smut)

اپټ تور کي (Covered Smut)

- لکه څنگه ښکاري: پټ تور کي په غنمو کې هغه ناروغي ده چې د غنمو د غوزانو پر ځای تور کي (Spore-filled sori) جوړوي، خو دا په تخم یا غوزانو باندې پټ پاتې کېږي تر دې چې غله پرې شي.
- نښې: په ابتدایي حالت کې ښکاره نښې نه لري، خو د غلو غوزان تور او غلي شي کله چې بالغ شي.
- خطر: د ناروغۍ انتقال د تخمونو له لارې کېږي، نو که تخم ناروغ وي، راتلونکي کښت هم اغېزمن کېږي.

۹. انځور: تور کي رانښيي.

۲ لوخ تورکي (Loose Smut)

- لکه څنګه ښکاري: لوخ تورکي د پټ تورکي سره ورته ده، خو پستي د غلو غوزانو باندې خلاصې او هواته خپرېږي.
- نښې: تورکي پستي د باد په وسیله نورو غلو ته انتقالېږي، غوزان ژر ماتېږي او د تخم د خرابېدو سبب کېږي.
- خطر: د غنمو د تخم د ککړ تیا له امله د ټول فصل د ناروغۍ لوی خطر رامنځته کېږي.

۱۰. انځور: لوخ تورکي رانښيي.

مخنيوی : د تخم درملنه د Vitavax او Thiram په وسیله.

مخنيوی

- د دې ناروغيو د مخنيوي تر ټولو مؤثره لار د تخم درملنه ده:
 - Vitavax
 - Thiram
- د تخم درملنه بايد مخکې له کښت څخه تر سره شي ترڅو تخم پاک او د ناروغۍ له خپرېدو مخنيوی وشي.

۱۱. انځور : د تخم درمل Vitavax او Thiram رابښي.

د غنمو مهم افتنه

• صحرايي ملخ (Locust)

۱۲. انځور: صحرايي ملخ رانښيي.

• Thrips

۱۳. انځور: Thrips رانښيي.

• Army Worm

١٤. انځور : Army Worm رانښيي .

• Sunn pest

١٥. انځور : Sunn pest • رانښيي

د مخنيوي لارې:

- کرنیزې طریقې
- میخانیکي کنټرول
- کیمیاوي مبارزه

د مخنيوي لارې (Pest Management Methods)

د غنمو د افتونو لکه ملخ، Thrips، Armyworm او Sunn pest د کنټرول لپاره درې اساسي طریقې کارول کېږي:

۱. کرنیزې طریقې (Cultural Control)

کرنیزې طریقې هغه تدابیر دي چې د کرنې د سم مدیریت له لارې د افتونو د زیاتېدو مخه نیسي.

مهمې لارې:

- د مقاومت یا اصلاح شوو تخمونو کارول
- پر وخت کرنه او مناسب د کښت نېټه ټاکل
- د فصلونو تناوب (Crop Rotation)
- د کروندې پاک ساتل او هرزه بوټي له منځه وړل
- مناسب او متوازن سرې استعمال
- د ناروغو او زیانمنو نباتاتو له منځه وړل

دا طریقه ارزانه او چاپېریال ته خوندي ده.

۲. میخانیکي کنټرول (Mechanical Control)

په دې طریقه کې افتونه د فزیکي وسایلو یا لاسي اقداماتو په وسیله کنټرولېږي.

بېلگې:

- د ملخانو او چینجیو لاسي ټولول
- د افتونو د هگیو له منځه وړل
- د رڼا جالونه (Light traps) کارول
- چسپناک جالونه (Sticky traps) نصب کول
- د زیانمنو برخو پرې کول او له منځه وړل

د کوچنیو کروندو لپاره ډېره اغېزمنه طریقه ده.

۳. کیمیاوي مبارزه (Chemical Control)

کله چې افتونه ډېر زیات شي، نو کیمیاوي درمل کارول کېږي.

مهم اصول:

- یوازې د اړتیا پر وخت دوا استعمالول
- د کرنې متخصص د سپارښتنې مطابق دوا کارول
- مناسب مقدار (Recommended dose) مراعاتول
- د سپرې کولو مناسب وخت ټاکل (سهار یا ماښام)

عام استعمالېدونکي حشره وژونکي:

- Pyrethroids
- Organophosphates
- Neonicotinoids

احتياط: د کيمياوي موادو زيات استعمال چاپېريال او ګټورو حشراتو ته زيان رسوي.

د افتونو د ښه کنټرول لپاره غوره لاره مدغم مدیریت (Integrated Pest Management – IPM) ده، يعنې ګډوډ کړنيزې + ميخانيکي + کيمياوي طريقې يوځای استعمالول.

دوهم فصل

د غنمو بيولوژيکي ځانگړتياوې

غنم (Wheat) يو کلنی کرنيز نبات دی چې د وانبو (Gramineae) له کورنۍ سره تړاو لري او د نړۍ له مهمو غذايي نباتاتو څخه شمېرل کېږي. د غنمو د ودې او حاصل لپاره مناسب چاپېريالي شرايط ډېر مهم رول لري.

د تودوخې اړتيا

غنم د يخ موسم نبات بلل کېږي او د ودې بېلابېلو مرحلو کې مختلفې تودوخې ته اړتيا لري:

- د نېش وهلو پيل: ۱-۲ سانتي گراد
 - د نېش رانېکاره کېدل: ۱۲-۱۴ سانتي گراد
 - د ودې مناسبه درجه: ۲۵-۳۰ سانتي گراد
 - د ودې درېدل: شاوخوا ۳۲ سانتي گراد
 - ټيټه زغملېدونکې تودوخه: ۳-۴ سانتي گراد
- د مني غنم په مني او پسرلي کې نوې ساقې جوړوي، چې دې پر او کې کافي لنډېدل او معتدله تودوخه ضروري ده.

د لنډېدل او اوربست اغېزه

- د مني اوربست د دانو په ډکېدو کې مهم رول لري.
- د پسرلي باران د نبات بدني وده زياتوي.
- وچ اقليم د ساقو جوړښت کمزوری کوي.

د خاورې شرايط

غنم په هغو خاورو کې ښه حاصل ورکوي چې:

- PH 7.5 - 6.0

غنم

- حاصلخېزه وي
- ښه لندېل ولري
- له نامطلوبو بوټو پاکه وي

شکلنې او زیم لرونکې خاورې د غنمو لپاره مناسبې نه دي.

د کارل لیننه (Carl Linnaeus) د سیستم مطابق د غنمو (Wheat) طبقه‌بندي په ساده او واضح پښتو ژبه وړاندې کړم:

د غنمو علمي طبقه‌بندي (Carl Linnaeus مطابق)

طبقه/رتبه	نوم	تشریح/پښتو ژبه
فرمانرو (Kingdom)	Plantae گیاهان	نباتات، د ژوند یو لوی طبقه
تک‌لپه‌ای‌ها (Class)	Monocotyledonae	یو تخم لري چې یوازې یوه لپه لري
تک‌لپه‌ای‌های برگ‌بیدی (Subclass)	Commelinidae	ځانګړي تک‌لپه‌ای نباتات، اکثرًا د غلو کورنۍ
راسته (Order)	Poales گندم‌سانان	د غنمو، جوارو او نورو مهمو غلو نباتات
تیره (Family)	Poaceae گندمیان	غلې کورنۍ، د غنمو، وریجو او جوارو کورنۍ
زیر خانواده (Subfamily)	Pooideae گندم‌واران	د شمالي اقلیم غلې نباتات، په ځانګړې توګه ژمني غنم
تبار (Tribe)	Triticeae گندم‌تباران	هغه نباتات چې تخم یې د غنمو سره تړاو لري، لکه جوار، وربښ
سرده (Genus)	Triticum گندم	اصلي سرده چې ټول غنمونه پکې شامل دي
نوع (Species)	Triticum aestivum	عام غنم، چې د انسانانو د خوراک لپاره کرل کېږي

غنم

د غنمو ډولونه او د کرنې طريقې

غنم د تريتيکوم (*Triticum*) په ډولونو پورې اړه لري او درې جلا ډلې لري. هره ډله ځانگړي کروموزومونه لري چې د دې نبات د ټولو ځانگړتياوو لپاره مسؤل دي. د غنمو جينونه د نورو نباتاتو په پرتله لږ پيچلي دي، ځکه ځينې غنمونه ډيپلوئيډ دي (۲ کروموزومي سلسله لري) او ځينې بيا پولیپلوئيډ دي (۴ يا ۶ کروموزومي سلسلې لري).

- ډيپلوئيډ غنمونه: يوازې په ځنگلي او صحرايي سيمو کې موندل کېږي، د يوې دانې غنمونه هم په دې ډله کې راځي.
- تتراپلوئيډ غنمونه: په وحشي ډول موندل کېږي، او دایمر (*Emmer*) او دوروم (*Durum*) کرنيز غنم هم دې ډله کې شامل دي.
- هکساپلوئيډ غنمونه: د نان غنم (*Triticum aestivum*) شامل دي، چې تر ټولو عام خوراکي غنم دی.

د غنمو دانې او جوړښت

د غنمو دانه له څو مهمو برخو جوړ شوې ده:

- پروټين: ۷٪-۱۸٪ (د غنمو ډول پر اساس توپير لري)
- نشاسته: ۶۰٪-۷۰٪
- سلولز (فيبر): ۲٪-۲,۵٪
- چربي: ۱,۵٪-۲٪
- پاتې برخه داوبو او معدني موادو څخه جوړه ده.

د غنمو دانو شکل او اندازه مختلفه ده: اوږدوالی يې ۵-۸ میلی متره، پلنوالی يې ۲,۵-۴,۵ میلی متره، او وزن يې ۲۰-۶۰ میلی گرامه وي. رنگ يې له سپين يا نخودي (سپين غنم) تر سور قهوه يي (سور غنم) پورې توپير لري.

غنم

د غنمو دانه درې اصلي برخې لري:

1. جوانه (گياهک): تقريباً ۵,۲٪ د دانه وزن جوړوي. دا برخه په ويتامينونو، په ځانگړي ډول B ګروپ ويتامينونو او چربي بډايه ده.
2. سبوس (پوسته): شاوخوا ۱۴٪ د دانه وزن جوړوي او په سلولز بډايه ده. دا برخه معمولاً د آرد جوړولو پر وخت جدا کېږي او د حيواناتو خوراک کې کارول کېږي. سبوس له خولايه وو جوړ شوی، مهمه يې تستاده چې پکې رنګريزې مادې لکه کاروتنوئيډونه وي.
3. آندوسپرم: د دانه لويه برخه (۸۳٪-۸۷٪) جوړوي. پکې نشاسته او پروټين شتون لري چې د گلوتن په مرسته سره نښتي دي. د آندوسپرم لاندې يوه واحد حجره لايه ده چې آلورون نومېږي او په آرد جوړولو کې جدا کېږي.

گلوتن او د نان کيفيت

- گلوتن د نان د پخولو کيفيت ټاکي.
- سور سخت بهاري او ژمني غنم د گلوتن زيات مقدار لري، نو د نان کيفيت يې لوړ دی.
- د گلوتن کميت د نان د حجم او وړ کېدو مخنيوي کې مهم رول لري.
- د گلوتن کيفيت د ژنتيکي ځانگړتياوو پورې تړلی دی، نه يوازې د چاپيريال شرايطو سره.

د غنمو ډولونه

1. ډيپلوئيډ غنم: دوه کروموزومي سلسلې لري، معمولاً په ځنگلي سيمو کې او د يوې دانې کرنې لپاره کارول کېږي.

غنم

2. تتراپلوئید غنم: خلور کروموزومي سلسلې لري، لکه ایمر (Emmer) او دوروم (Durum) غنمونه.
3. هکساپلوئید غنم: شپږ کروموزومي سلسلې لري، لکه د نان غنم (Triticum aestivum) چې تر ټولو عام خوراکي غنم دی.

د غنمو کرنه او فصلونه

غنم معمولا په دوه ډوله کرل کېږي:

1. بهارني غنم: (Spring Wheat)
 - په پسرلي کې کرل کېږي.
 - نبات په پسرلي او اوږي کې وده کوي.
 - حاصل یې د اوږي په وروستیو کې ترلاسه کېږي.
 - په هغو سیمو کې کرل کېږي چې ژمني غنم د سختې یخنۍ په وړاندې مقاومت نه شي کولی.
 - محصول یې د ژمني غنمو په پرتله لږ وي.
2. ژمني غنم: (Winter Wheat)
 - په مني کې کرل کېږي، کله چې د خاورې تودوخه ۱۳ درجې سانتې ګراد یا لږ وي.
 - تخم لومړی جوانه کوي، نبات په ژمي کې کوچنی پاتې کېږي.
 - په پسرلي کې بیا وده کوي او د اوږي په منځ یا پای کې حاصل ورکوي.
 - ژمني غنم ژورې او قوي ریښې لري، چې تر ۲۰۰ سانتې متره پورې ځمکې ته ننوځي، ځکه د دوی د ودې موسم اوږد وي.

درېيم فصل

د تخم برابرول او اصلاح شوي تخمونه

اصلاح شوی تخم د غنمو د حاصل د زياتوالي تر ټولو مهم عامل ګڼل کېږي. داسې تخم چې د چاپېريال سره توافق ولري کولای شي تر ۵۰٪ پورې حاصل زيات کړي. د ښه تخم ځانګړنې (QDS تخم)

ښه کيفيت لرونکی تخم لاندې ځانګړنې لري:

- د نېش وهلو لوړه سلنه
- خالص نوعه
- د ناروغيو پر وړاندې مقاومت
- د نامطلوبو بوټو تخم نه لري
- لوړ حاصل ورکوي

د تخم د توليد اصول

- د تخم لپاره ځانګړې کرونده انتخاب شي.
- نامطلوب بوټي لري کړل شي.
- د روګينګ (Roguing) عمل ترسره شي.
- کرونده د افتونو او ناروغيو څخه پاکه وساتل شي.

د تخم درملنه

له کرلو مخکې تخم بايد د فنګس ضد دوا سره درمل شي ترڅو:

- د خاورې فنګسي ناروغۍ مخه ونیول شي
- د شنبډو ځواک زيات شي

د تخم اندازه

په يو جريب ځمکه کې:

۲۵ - ۳۵ کیلوگرامه تخم کافي دی.

مشهورې کرل کېدونکې نوعې

- آمو ۹۹
- روشن ۹۶
- انقلاب ۹۱
- هرات ۹۹
- پامير ۹۴
- للمي ۲
- PBW-154

ویل کیږي چې په افغانستان کې د کرنیزې ځمکې ۷۰٪ د غنمو سره کرل کیږي. هر کال ۴,۵ میلیونه ټنه غنم تولیدیږي، او اړتیا یې پوره کیږي. په افغانستان کې ۶ میلیونه ټنه غنم شتون لري، چې له دې جملې څخه ۱,۵ میلیونه ټنه باید له ګاونډیو هیوادونو څخه وارد شي. په اصل کې، ۸ میلیونه هکتاره ځمکه د غنمو د کښت لپاره مناسبه ده، خو د اوبو د بندونو د نشتوالي، پانګونې، د حکومتونو د پاملرنې نشتوالي او د ونو د کښت له امله، ځمکه شاړه ساتل شوې ده.

دلته، ما د غنمو څو ډولونه یا ډولونه چمتو او راټول کړي دي چې بزګران او د غنمو کروندګري په افغانستان کې کړي او تاسو ته یې وړاندې کوم.

په افغانستان کې د غنمو مشهور ډولونه او ډولونه :

1. پامير 94
2. غور 96
3. للمی 1
4. للمی 2
5. للمی 3
6. للمی 4
7. للمی 15
8. زرین للمی
9. صلح 2002
10. چونت 1
11. دارالمان
12. بختور 92
13. تخار 96
14. دایمه 96
15. روشن 96
16. دایمه 17
17. دارالمان 07
18. درخشان 08
19. شیشم باغ 08
20. مقاوم 09
21. بغلان 09

- 22. کوشان 09
- 23. کابل 013
- 24. صلح 02
- 25. مزار 99
- 26. هرات 99
- 27. گل للمی 3
- 28. پروا 2
- 29. زرین للمی
- 30. دهدادی
- 31. کوهستان للمی
- 32. گندم دیورم نیمه زمستانی
- 33. دیورم زمستانی
- 34. امیری
- 35. وحدت 15
- 36. افغان 15
- 37. وافر 15
- 38. الهام 15
- 39. بهار 15
- 40. از کابل 2013
- 41. شیشم باغ 2013
- 42. پوزه ایشان 2013
- 43. میلاد 2013
- 44. باخترا 2013
- 45. بامیان 2013

- 46. هرات 2013
- 47. پامير 94
- 48. گل 96
- 49. صلح 2002
- 50. الهام 015
- 51. وایم 09
- 52. باختر 92
- 53. روشن 96
- 54. آمو 99
- 55. هرات 99
- 56. دیورم 1
- 57. گوهر 013
- 58. زرین
- 59. دهدادی 2013
- 60. هرات 2013
- 61. پروا 2

خلورم فصل

د ځمکې برابرول او د غنمو کښت

د ځمکې سمه آماده کول د لوړ حاصل بنسټ جوړوي.

د فصل تناوب (Crop Rotation)

پرله پسې د غنمو کرل:

- ناروغۍ زیاتوي
- افتونه ډېر کوي
- حاصل کموي

نواړینه ده چې:

- نور فصلونه د غنمو مخکې یا وروسته وکرل شي.

د ځمکې تیارول

- لومړۍ ژوره قلبه (۳۰-۳۵ سانتي متره)

- وروسته ماله کول

- خاوره نرمه او همواره کول

د کښت مناسب وخت

د ارتفاع له مخې:

مناسب وخت	سیمه
د سنبلې پای - د میزان پیل	له ۲۲۰۰ متره لوړه
د میزان منځ	شاوخوا ۱۸۰۰ متره
د عقرب میاشت	ټیټې سیمې

د کښت ژوروالی

- کلکې خاوره: ۳-۵ سانتي متره
 - شگلنه خاوره: ۷-۸ سانتي متره
- ناسم ژوروالی د شنېدو ستونزې رامنځته کوي.

د غنمو په کرلو کې نړيوال ماشينونه

۱- ټراکټر (Tractor)

ټراکټر د عصري کرنې تر ټولو اساسي ماشين بلل کېږي. په نړۍ کې د غنمو د کرلو نږدې ټول عمليات د ټراکټر په وسيله ترسره کېږي. دا ماشين د ځمکې قلمبه کول، تخم شيندل، سرې ورکول او حتی حاصلات انتقالول اسانه کوي. عصري ټراکټرونه قوي انجنونه، GPS سيستم او اتومات کنټرول لري چې د کار سرعت او دقت زياتوي. د ټراکټر کارول د بشري ځواک پر تيا کموي او د کرنې لگښت راتيايي.

۲. د تخم شیندلو ماشین (Seed Drill)

Seed Drill هغه ماشین دی چې د غنمو تخمونه په منظم واټن او ټاکلې ژورې کې کري. پخوا بزگران تخمونه په لاس شیندل، خو دا طریقه غیر منظم وه. عصري Seed Drill تخمونه مساوي وېشي، چې له امله یې د ټوکیدنې اندازه لوړېږي او حاصل زیاتېږي. په پرمختللو هېوادونو کې دا ماشین د سرې اچولو سیستم هم لري.

۳. د ځمکې قلبه کوونکی ماشین (Plough / Tillage Machine)

د قلبې ماشین د کرنې لومړنۍ پړاو ترسره کوي. دا ماشین خاوره نرموي، زاړه وابښه له منځه وړي او د تخم لپاره مناسب چاپیریال برابروي.

غنم

عصري قلمبه كوونكي وسايل خوتيفونه لري چې په يو ځل پراخه ځمكه تياروي.
د خاورې ښه تيارول د غنمو د ريښو قوي ودې سبب گرځي.

۴. سپري كوونكي ماشين (Boom Sprayer)

Boom Sprayer د افتونو، ناروغيو او واښو ضد دوا شيندلو لپاره کارېږي. دا ماشين دوا په مساوي ډول پر کرونده خپروي. عصري سپري ماشينونه سنسرونه لري چې يوازې پر اړتيا لرونکو برخو دوا شيندي، چې لگښت کم او چاپېريال خوندي کوي.

۵. کمباین هارویستر (Combine Harvester)

کمباین د غنمو د راټولولو تر ټولو پرمختللی ماشین دی. دا درې کارونه په یو

وخت ترسره کوي:

- پرې کول
- دانې جلا کول
- پاکول

پخوا حاصل ټولول شو ورځې وخت نیوه، خو کمباین دا کار په څو ساعتونو کې بشپړوي. له همدې امله نړیواله غنم تولید ډېره اندازه میخانیزه شوی دی.

غنم

نړيواله کرڼه د ميخانيزه سيستم پر بنسټ ولاړه ده. ټراکټر، Seed Drill، قلبه ماشين، سپرې ماشين او کمباين هغه مهم وسايل دي چې د غنمو توليد چټک، اقتصادي او اغېزمن کوي. د دغو ماشينونو کارول د حاصل اندازه زياتوي، د کار وخت کموي او بزگرانو ته اقتصادي ګټه رسوي.

پنځم فصل

اوبه لگونه او د خاورې حاصلخيزي

د اوبو لگولو ارزښت

غنم د ژوند په ځينو مرحلو کې اوبو ته ډېره اړتيا لري.

مهم پړاوونه:

1. له کرلو ۲۰ ورځې وروسته

2. د ساقې اوږدېدو مرحله

3. د وږي ايستلو (Flowering) مرحله

4. د شيرې مرحله

د دانو د ډکېدو پر مهال د لنډېل کمښت کولی شي حاصل تر ۱۰٪ پورې کم کړي.

د خاورې حاصلخيزي

سره (کوډ) د حاصل د زياتوالي تر ټولو اغېزمن عامل دی.

مهم عناصر

• نايټروجن (N)

• فاسفورس (P)

• پتاشيم (K)

عضوي سرې

• حيواني پارو

• نباتي پاتې شوني

• شنې سرې

د افغانستان په خاورو کې عضوي مواد يوازې ۱-۲٪ دي، نوزياتول يې ډېر ضروري

دي.

د سرو وړاندیز شوې اندازه (په یو جریب کې)

- ۵۰ کیلوگرامه یوریا
 - ۲۵ کیلوگرامه DAP
 - ۲۵ کیلوگرامه پتاشیم سره
- یوریا په درې برخو کې استعمالېږي:
- د کښت پر وخت
 - د بوټي وهلو پر مهال
 - د وږي ایستلو پر مهال

شپږم فصل

د غنمو کلتوري او ټولنیز ارزښت

غنم یوازې یو کرنیز نبات نه دی، بلکې د انسان د تمدن، کلتور او ټولنیز ژوند مهمه برخه جوړوي. د تاریخ له پیله تر نن ورځې پورې غنم د بشري ټولنو د بقا، ثبات او پرمختګ له اساسي عناصرو څخه ګڼل کېږي.

۱. غنم او د انسان تمدن

د کرنې د پیل له وخت څخه انسانان د غنمو له کرنې سره مېشت ژوند ته داخل شول. د غنمو کرنه د کلیو، ښارونو او تمدنونو د رامنځته کېدو سبب شوه. د نړۍ ډېری لرغوني تمدنونه د غنمو د کرنې په سیمو کې رامنځته شوي دي.

۲. غنم په افغاني کلتور کې

په افغانستان کې غنم د ژوند او برکت سمبول ګڼل کېږي. د خلکو په دودونو او ورځني ژوند کې ځانګړی ځای لري:

- ډوډۍ د مېلمه پالنې نښه ده.
- د واده، اخرونو او مذهبي مراسمو کې د غنمو محصولات کارېږي.
- بزګري د کورنۍ د عزت او کار سمبول بلل کېږي.
- افغانان ډوډۍ د الله تعالی نعمت ګڼي او د ضایع کېدو مخه یې نیسي.

۳. ټولنیز ثبات او غذايي امنیت

غنم د ټولنې د غذايي امنیت بنسټ جوړوي. کله چې د غنمو تولید زیات وي:

- د خوړو ویبې ثابتې وي؛
- ټولنیز ثبات زیاتېږي؛
- د فقر کچه راټیټېږي.

خو د غنمو کمښت د اقتصادي او ټولنیزو ستونزو سبب ګرځي.

۴. غنم او دوديزې ارزښتونه

په ولسي ادب کې غنم د رزق، برکت او زحمت استازيتوب کوي. متلونه لکه:

• «چا چې کرلي هغه به رېږي»

• «ډوډۍ د خولې عزت دی»

د کار، صبر او حلال رزق ارزښت څرگندوي.

اووم فصل

د اسلام له نظره د غنمو ارزښت

اسلام د کرنې او حلال رزق ترلاسه کولو ته ځانګړې اهمیت ورکړې دی. غنم د هغو نعمتونو له ډلې څخه دي چې الله تعالی د انسان د روزنې لپاره پیدا کړي دي.

۱. غنم د قرآنکریم له نظره

په قرآنکریم کې د کرنې او غلویادونه څو ځله شوې ده. الله تعالی فرمایي:

"أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ"

(سورة الواقعة: 63)

ژباړه: آیا تاسو هغه څه ته پام کړی چې کرئ؟

دا آیت انسان ته یادونه کوي چې اصلي روزي ورکوونکی الله تعالی دی.

بل ځای فرمایي:

"وَجَعَلْنَا فِيهَا حَبًّا"

(سورة عبس: 27)

ژباړه: او موږ په ځمکه کې دانې پیدا کړې.

۲. کرڼه د عبادت په توګه

د اسلام له نظره کرڼه یو نېک عمل ګڼل کېږي. رسول الله ﷺ فرمایي:

((هر مسلمان چې ونه یا فصل وکړي او ترې انسان یا حیوان ګټه واخلي، هغه

صدقه ده.))

دا حدیث ښيي چې د غنمو کرڼه د صدقې ثواب لري.

۳. داسراف مخنیوی

اسلام د خوراکي موادو د ضایع کولو سخت مخالفت کوي:

"وَلَا تُسْرِفُوا"

(سورة الأعراف: 31)

ژباړه: اسراف مه کوي.

له همدې امله ډوډۍ ته درناوی اسلامي او اخلاقي مسؤلیت گڼل کېږي.

۴. حلال رزق اوبزگري

اسلام بزگري د پاک او حلال کسب له غوره لارو څخه گڼي ځکه:

• د انسان خپل زحمت پکې شامل وي؛

• ټولنې ته گټه رسوي؛

• چاپېريال ته زیان نه رسوي.

غنم د پښتو ادبیاتو په گڼو شاعرۍ، متلونو، او داستانونو کې د برکت، روزي، او د انسان د ژوند د بنسټ سمبول گڼل شوی دی. شاعران او لیکوالان یې د خوړو، ژوند، او کرنې د مهموالي په اړه ډېر ذکر کړی دی.

۱. د غنمو د برکت نښه

په پښتو متلونو کې ویل کېږي:

• «بې غنمو ژوند لکه بې څښاک اوبه دی»

• څوک چې غنم لري، هغه ژوند لري»

دا متلونه د غنمو د غذايي ارزښت او د خلکو په ورځني ژوند کې د دې اهمیت څرگندوي.

۲. د خوړو او سوکالۍ استازیتوب

شاعران د غنمو په اړه لیکلي چې:

- غنم د خلکو د خوړو اصلي برخه ده.
- د غنمو حاصل د کورنۍ د خوراک د امنیت او سوکالۍ نښه ده.
- د غنمو د کرنې په هکله شعرونه د کروندګرو د زحمت او هڅې ستاینه کوي.

۳. د ژوند او هڅې سمبول

په ځینو پښتو کیسو او متلونو کې:

- غنم د صبر او زحمت نښه ګڼل کېږي.
- د غنمو کرل او حاصل یې د انسان د هڅې او طبیعت سره د همکارۍ نمونه ده.

۴. د دیني او کلتوري اهمیت یادونه

- په اسلامي ادب کې هم غنم د روزي او برکت یوه نښه ګڼل کېږي.

اتم فصل

په افغانستان کې د غنمو اقتصادي ارزښت

غنم د افغانستان د اقتصاد تر ټولو مهم کرنیز محصول دی او د هېواد د کرنیز سکتور بنسټ جوړوي.

۱. د ملي اقتصاد بنسټ

په افغانستان کې د کرنې لویه برخه د غنمو کرنې ته ځانګړې شوې ده. هر کال شاوخوا ۲,۳ میلیونه هکتاره ځمکه د غنمو تر کښت لاندې راځي. غنم د لاندې برخو لپاره حیاتي ارزښت لري:

- د کورنیو غذايي اړتیاوې
- د بزګرانو عاید
- د کار زمينې رامنځته کول

۲. د بزګرانو د عاید سرچینه

د افغانستان ډېری بزګران د غنمو پر حاصل متکي دي. د ښه حاصل په صورت کې:

- د کورنۍ اقتصادي حالت ښه کېږي؛
- د کلي اقتصاد فعالېږي؛
- د بازار حرکت زیاتېږي.

۳. د وارداتو کمول

کله چې داخلي تولید کم وي، هېواد اړ کېږي چې غنم وارد کړي، چې دا کار:

- د اسعارو وتل زیاتوي؛
- اقتصادي فشار رامنځته کوي.

د داخلي تولید زیاتوالی د اقتصادي خپلواکۍ لامل ګرځي.

۴. د کارموندنې فرصتونه

د غنمو ارزښت یوازې کرنې پورې محدود نه دی، بلکې لاندې برخې هم پیاوړې کوي:

- ترانسپورټ
- اوږه جوړونې فابریکې
- نانوایانې
- سوداګریز بازارونه

۵. راتلونکې اقتصادي اهمیت

که عصري تخمونه، میخانیزه کرنه او اوبو مدیریت ښه شي، افغانستان کولای شي:

په غنمو کې ځان بسیا شي؛
حتی صادرات پیل کړي.

نهم فصل

د افغانستان د غنمو واردات او صادرات (د ۲۰۲۵ کال احصائیه)

۱. د افغانستان د غنمو عمومي وضعیت (۲۰۲۵)

غنم د افغانستان تر ټولو مهم کرنیز محصول او د خلکو اساسي غذايي ماده ده. سره له دې چې د هېواد ډېری بزگران غنم کري، افغانستان لا هم د کورني اړتيا د پوره کولو لپاره پر وارداتو متکي دی.

• د ۲۰۲۵ کال د غنمو ټول تولید شاوخوا ۴,۵ ميليونه ټنه اټکل شوی .

• د هېواد کلنی مصرف نږدې ۶,۸ ميليونه ټنه دی .

يعنې افغانستان هر کال شاوخوا ۲ – ۲,۵ ميليونه ټنه د غنمو کسر لري.

۲. د غنمو واردات – (Imports) ۲۰۲۵

د وارداتو اندازه

د نړيوالو خوړو سازمان د راپور له مخې:

• د ۲۰۲۶/۲۰۲۵ بازار کال لپاره د غلو (اکثرأ غنم او اوږه) د وارداتو اړتيا

شاوخوا ۳,۷ ميليونه ټنه اټکل شوې ده .

د وارداتو ارزښت

• د ۲۰۲۵ کال په لومړيو درې ربعو کې افغانستان د غنمو او اوږو واردات

شاوخوا ۵۷۲,۶ ميليونه ډالره رسېدلي .

مهم صادرونکي هېوادونه افغانستان ته

۲۰۲۵ کې د غنمو اصلي عرضه کوونکي:

1. ازبکستان

2. قزاقستان

3. روسیه

4. ترکمنستان

5. (پخوا پاکستان، خواوس لږ)

مرکزي آسیا هېوادونه د افغانستان د غنمو بازار اصلي شریکان ګرځېدلي دي . همدارنګه د ۲۰۲۵ په جریان کې د قزاقستان غله افغانستان ته ۲۳٪ زیات صادر شوي .

۳. د غنمو صادرات (Exports)

افغانستان عملاً د غنمو لوی صادرونکی هېواد نه دی.

د صادراتو حالت:

- کورنی تولید د داخلي اړتیاوو څخه کم دی.
- غنم زیاتره د کورني مصرف لپاره کارول کېږي.
- رسمي صادرات ډېر محدود یا نږدې صفر دي.

له همدې امله افغانستان د غنمو خالص واردوونکی (Net Importer) هېواد بلل کېږي.

۴. د تولید او وارداتو پرتله (۲۰۲۵)

اندازه	پرخه
۴,۵ میلیونه ټنه	کورنی تولید
۶,۸ میلیونه ټنه	کلنی مصرف
۳-۲ میلیونه ټنه	وارداتي اړتیا
ډېر کم / نشته	صادرات

۵. د وارداتو د زیاتوالي مهم لاملونه

۱. اقلیمي بدلون

- وچکالي او کم باران د باراني کرنې حاصل کموي .

۲. د نفوس زیاتوالی

- د خوراک اړتیا هر کال لوړېږي.

۳. تخنیکي ستونزې

- کم عصري کرڼه
- د اوبو مدیریت ستونزې
- د اوبو د پروسس کم ظرفیت

۴. سیاسي او سوداگریز بدلونونه

- سوداگریز مسیرونه له پاکستانه مرکزي آسیا ته بدل شوي .

۶. اقتصادي اغېزې

د غنمو واردات د افغانستان پر اقتصاد مستقیم اغېز لري:

- د اسعارو وتل (Foreign Currency Outflow)
- د خوراکي امنیت وارداتي تړاو
- د بازار قیمتونو نوسان
- د فقر او غذايي ناامنۍ خطر زیاتوالی

۷. راتلونکی تمایل

کارپوهان وړاندوینه کوي چې:

- افغانستان به لاهم د غنمو وارداتو ته اړتیا ولري.
- که کرنیزې پانګونې زیاتې شي، واردات کمېدای شي.
- د اوبو مدیریت او اصلاح شوي تخمونه مهم رول لري.

غنم

په ۲۰۲۵ کال کې افغانستان د غنمو له پلوه ځان بسیا نه و. که څه هم تولید شاوخوا ۴,۵ میلیونه ټنه و، خو د ۶,۸ میلیونه ټنه اړتیا د پوره کولو لپاره هېواد اړ شو چې له مرکزي آسیا او روسیې څخه میلیونونه ټنه غنم او اوبه وارد کړي، او صادرات یې تقریباً شتون نه لري.

وړاندیزونه

د غنمو واردات او صادرات د افغانستان د خوراکي امنیت، اقتصاد او بزگرانو ژوند سره نېغ په نېغه تړاو لري. د ۲۰۲۵ کال د احصائیوي معلوماتو په اساس، د تولید کمښت، نامناسبه کرڼه، د اوبو محدودتیا او د ذخیره کولو نیمګړتیاوې د وارداتو زیاتوالی اړ کړي دي. ددې ستونزو د حل لپاره، ځینې عملي او موثر ګامونه اخیستل ضروري دي. لاندې سپارښتنې د غنمو د تولید، وارداتو، صادراتو او د خوراکي امنیت د ټینګښت لپاره ترتیب شوي دي.

- د غنمو تولید د زیاتولو لپاره د عصري کرنې تخنیکونه او پرمختللي ماشینونه وارد او کارول شي.
- د اوبو مدیریت او د زراعت لپاره د باران لرونکو اوبه ذخیره کولو پروژې پراخې شي.
- د لوړ حاصل لرونکو غنم تخمونه او د اقلیم سره مناسب نسلونه وکارول شي.
- د غنمو د پروسس او ذخیره کولو عصري فابریکې او وسایل جوړ او پراخ شي.
- د وارداتو او صادراتو په چارو کې د سوداګریز مسیرونو شفافیت او اسانتیاوې زیاتې شي.
- بزگرانو ته د کرنې روزنې او مالي مرستې پروګرامونه وړاندې شي.
- د کورني بازار د تقاضا لپاره د تولید پلان جوړونې او څارنې سیستم رامنځته شي.
- د خوراکي امنیت لپاره د غنمو ستراتیژیک ذخیره کولو سیستم جوړ او ساتل شي.
- د سیمه ییزو هېوادونو سره د سوداګریزې همکارۍ تړونونه د وارداتو کمولو او بازار پراخولو لپاره پیاوړي شي.
- د اقلیم بدلون پر وړاندې د زراعت د مقاومت ستراتیژي جوړه او عملي شي.

پایله

غنم د نړۍ له پخوانیو کرنیزو بوټو څخه دی چې د انسانانو د خوراک، اقتصاد او ټولنیز ژوند یوه مهمه برخه جوړوي. دا نبات د پروټین، نشایسته او ویتامینونو غني سرچینه ده او د کورني او نړیوال خوراک په بازار کې ستر اهمیت لري. د افغانستان په کرنیزو شرایطو کې غنم د هیواد په ټولو برخو کې کرل کېږي، خو د تولید کچه د عصري کرنې، اصلاح شوي تخم، اوبو او کیمیاوي او عضوي سرو د محدود استعمال له امله ټیټه ده. د مناسبې کرنې، د غنمو د تخم، او د خاورې حاصلخیزۍ ښه مدیریت کولای شي د حاصل لوړوالي لپاره مهم رول ولوبوي.

په افغانستان کې غنم د ټولنې او کلتور په ژوند کې هم مهم ځای لري او د اسلامي ښوونو له نظره د خوراک او اقتصادي ارزښت له مخې ځانګړی اهمیت لري. د ۲۰۲۵ کال احصائیه ښيي چې هیواد د غنمو وارداتو کې زیاتوالي سره مخ دی، او صادرات یې محدود دي، چې دا د تولید د کمښت، ذخیره کولو نیمګړتیاو او اقلیمي ننگونو پایله ده. د دې ستونزو د حل لپاره لازم دي چې عصري ماشینونه، د اوبو مدیریت، د لوړ حاصل لرونکي تخمونه، ذخیره کولو فابریکې او روزنه وکارول شي.

په پای کې، د غنمو د کرنې او بازار د پرمختګ لپاره شفاف سیاست، سیمه ییزې سوداګریزې اړیکې، د اقلیم پر وړاندې مقاومت لرونکي ستراتیژي او د خوراکي امنیت ساتنه ضروري ده. که دا اقدامات عملي شي، افغانستان کولی شي د غنمو تولید، واردات او صادرات په اغیزمن ډول برابر کړي او د بزګرانو ژوند او د هیواد اقتصاد پیاوړی کړي.

ماخذونه

احمد، زاهد. (۲۰۲۰). د غنموناروغۍ/وافتونه. کابل: د کرنې علومو خپرونه.
راشد، اقبال. (۲۰۱۸). د غنمو ټولنیزو/کلتوري ارزښت په پښتنو ټولنه کې.
پېښور، پاکستان: پښتو اکاډمۍ.
مولانا ابوبکر بن احمد. (۱۹۹۵). اسلام/او د کرنې اصول. کراچی، پاکستان:
اسلامک اکاډمۍ خپرونې.

Afghanistan: Wheat (FAO). (۲۰۲۵). د کرنې نړیوال سازمان
Production, Imports and Exports Statistics 2025. Rome, Italy:
FAO.

FAO & World Bank. (۲۰۲۵). Global Wheat Market Report.

Rome, Italy: FAO & Washington, D.C.: World Bank.

د افغانستان د احصائیې اداره. (۲۰۲۵) (NSIA). د غنمو واردات/او صادرات
احصائیېه. کابل، افغانستان.

د کرنې او اقلیم څېړنیز مرکز. (ACRC) (۲۰۲۳). د اقلیم بدلون/او د غنمو تولید
په افغانستان کې. کابل، افغانستان.

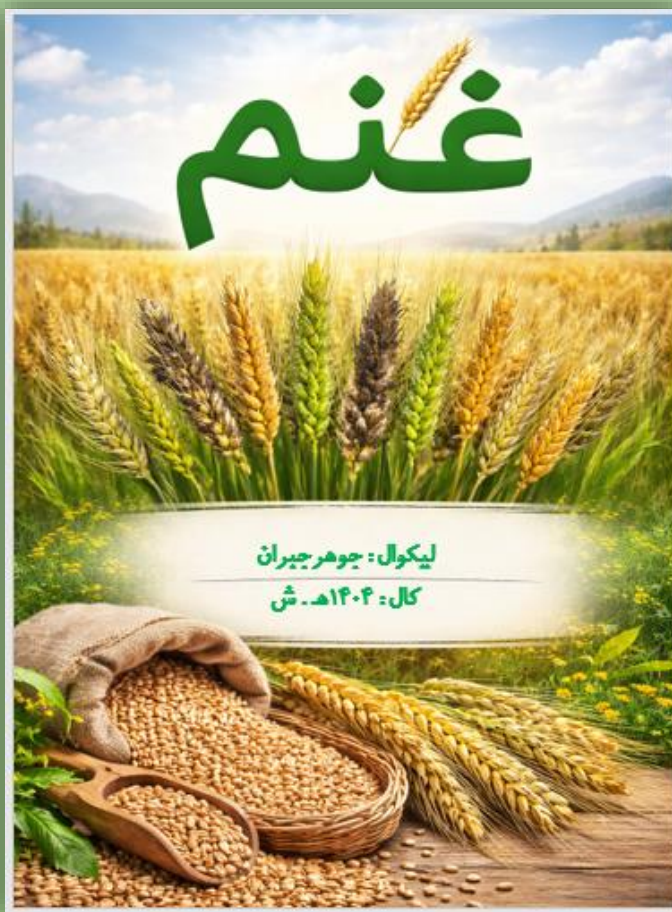
اسلامک فوډ پالیسي انستیتیوت. (۲۰۲۴). د اسلامي ښوونوله نظره د خوراکي
محصولاتو/ارزښت. اسلام آباد، پاکستان.

<https://fa.wikipedia.org/wiki/گندم>

انواع-تخم-های-بذری-اصلاح-شده-گندم-در-افغانستان/633/post/tawab88.blogfa.com/https://

جوهر جبران د افغانستان يو ليکوال، څېړونکی، او تعليمي پوه دی چې د ښوونې او روزنې په برخه کې يې پراخې ليکنې او څېړنې کړې دي. نوموړی د هلمند ولايت د ښوونکو د روزنې او مسلکي پراختيا د ادارې غړی دی او د پښتو ژبې ادبي او علمي محتوا ته ځانگړې پاملرنه لري.

- ژبه او سبک: جوهر جبران ليکنې په روانه، ساده او لوستونکي ته جذابه ژبه دي، چې د علمي او تعليمي موضوعاتو د انتقال لپاره اسانه کوي.
- ملي او علمي ونډه: هغه د افغانستان په تعليمي او ادبي ډگر کې د نوښتگر څېړونکي په توگه شهرت لري، او د خپلو کتابونو له لارې يې په ځانگړي ډول د ښوونکو، زده کوونکو، او څېړونکو لپاره بنسټيزې سرچينې برابرې کړي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library